

15. Про електронну комерцію : Закон України від 3 вересня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 45. – Ст. 410.

16. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 7. – Ст. 84.

КРАВЦОВА К. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічно-правових
дисциплін
(Білоцерківський національний аграрний
університет)

УДК 342.951

СУТНІСТЬ МЕТОДІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ПЕСТИЦИДІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Статтю присвячено дослідженню методів адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві нашої держави, що визначаються предметом правового регулювання, об'єктом суспільних відносин, їхнім характером, складом учасників суспільних відносин, їх правовим статусом, особливостями встановлення і застосування санкцій. Метод правового регулювання – це спосіб встановлення і застосування норм права, це прийом, спосіб впливу норм права на суспільні відносини.

Ключові слова: метод, адміністративно-правовий метод, метод примусу, метод переконання, метод заохочення, метод реординачії.

Статья посвящена исследованию методов административно-правового регулирования обращения пестицидов в сельском хозяйстве нашей страны, которые определяются предметом правового регулирования, объектом общественных отношений, их характером, составом участников общественных отношений, их правовым статусом, особенностями установки и применения санкций. Метод правового регулирования – это способ установления и применения норм права, это прием, способ воздействия норм права на общественные отношения.

Ключевые слова: метод, административно-правовой метод, метод принуждения, метод убеждения, метод поощрения, метод реординации.

The article studies the methods of administrative and legal regulation of pesticides in agriculture of our country determined the subject of legal regulation, the subject of social relations, their nature, composition of participants of social relations, their legal status, especially the establishment and sanctions. The method of regulation – a way of installation and application of the law, this method, a way to influence the law on social relations.

Key words: method of administrative and legal method, coercion, persuasion method, method of promotion, method of reordination.

Вступ. Важливе значення у розумінні сутності адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві України відіграють методи цього регулювання.

Метод правового регулювання визначається предметом правового регулювання, об'єктом суспільних відносин, їхнім характером, складом учасників суспільних відносин, їх правовим статусом, особливостями встановлення і застосування санкцій тощо. Метод правового регулювання – це спосіб встановлення і застосування норм права, це прийом, спосіб впливу норм права на суспільні відносини.

Постановка завдання. Проблеми адміністративно-правового методу досліджували у своїх працях В.Б. Авер'янов, С.М. Алфьоров, Д.Н. Бахрах, Л.Р. Біла, С.В. Ківалов та ін. Методам державного регулювання сільського господарства присвячені здебільшого праці вчених з аграрного права. Однак специфіка методу адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві України не висвітлена в наукових працях українських вчених.

Адміністративно-правовий метод – це сукупність правових засобів і способів (приймів), які застосовують органи управління для забезпечення регулюючого впливу норм адміністративного права на суспільні відносини [1, с. 9].

Методи застосовуються на законах і принципах діяльності суб'єкта і об'єкта управління. Тому вони покликані забезпечити такий склад і зміст прийомів, операцій і процедур під час здійснення управлінської діяльності, такий порядок взаємодії людей, який, з одного боку, забезпечив би професійне, організаційно-технічне обґрунтування рішення, а з іншого – максимально врахував би інтереси людей та організацій, яких воно торкається, які будуть його реалізовувати [2, с. 92]. Ми погоджуємось з такою думкою авторів навчального підручника, адже при імперативному адміністративному регулюванні не слід забувати про інтереси приватних осіб.

Професор В.Б. Авер'янов вказує на трансформацію адміністративно-правового методу [3, с. 93–95]. В.Б. Марченко слушно зазначає: «Йдеться, зокрема, про забезпечення рівноцінності громадян як сторони у стосунках із державою, про створення якісно відмінного від колишнього адміністративно-правового режиму регулювання відносин між державою, її органами, посадовими особами і громадянами. Відповідно, традиційний для адміністративного права імперативний метод регулювання істотно доповнюється елементами диспозитивного методу, розширюється сфера використання загальних дозволів. Отже, сучасна трансформація методу адміністративного права засвідчує його змішану природу, тобто органічне поєднання в ньому типових ознак як імперативного, так і диспозитивного методів правового регулювання» [4, с. 36].

Результати дослідження. В науці адміністративного права існують різні підходи до класифікації адміністративно-правових методів. Найбільш поширеною в науці адміністративного права є поділ загальних методів на переконання, заохочення, примус.

Адміністративному праву притаманні як загальні методи правового регулювання: імперативний і диспозитивний, які реалізуються шляхом: а) використання приписів; б) встановлення заборон; в) надання дозволів; так і спеціальні, притаманні тільки цій галузі: методи субординації, координації, реординації, адміністративного договору, реєстрації, стимулювання, інвестицій тощо [5, с. 13]. З таким підходом важко погодитися, адже не слід отожднювати методи та форми адміністративно-правового регулювання. Саме адміністративний договір та реєстрація, інвестиції, на нашу думку, є формами адміністративно-правового регулювання. Отже, слід констатувати наявність сутнісних відмінностей у баченнях вчених щодо класифікації цих методів та їх назв.

Подолання екологічної кризи, оздоровлення навколишнього природного середовища, успішне вирішення інших складних екологічних проблем можливі лише за всебічної екологізації виробництва в національному АПК. Під останньою слід розуміти об'єктивно зумовлену, науково обґрунтовану, синхронно здійснювану систему загальнодержавних, галузевих і регіональних заходів, спрямованих на впровадження в практику якісно нових, екологічно безпечних видів техніки, технології й організації виробництва, ефективних способів і мето-

дів функціонування та стимулювання аграрних й агропромислових товаровиробників щодо природо-, ресурсо– та енергозбереження, мінімізації шкідливих відходів і викидів у довкілля [6, с. 184].

В юридичній літературі немає однотайності щодо вичерпного переліку методів адміністративно-правового регулювання, слід відзначити, що при адміністративному регулюванні конкретних об'єктів застосовуються різноманітні прийоми та способи, які є відмінними при регулюванні інших об'єктів, тому встановлення визначеного переліку методів адміністративно-правового регулювання можливе лише щодо конкретного об'єкту, при цьому і такий перелік не буде сталим. Крім того, використовуються загальні методи для всіх об'єктів адміністративно-правового регулювання та низка специфічних методів.

На основі аналізу праць провідних вчених можна зробити висновок, що системою методів адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві України є сукупність як загально-правових методів, таких як імперативний (встановлення зобов'язуючих приписів, встановлення заборон та надання дозволів) та диспозитивний (надання рекомендацій), заохочення, переконання, так і спеціальних, наприклад, метод реордінації. Адміністративно-правовому регулюванню обігу пестицидів притаманні у різному співвідношенні всі три способи правового регулювання: встановлення зобов'язуючих приписів, встановлення заборон та надання дозволів.

Застосування певних методів та форм обумовлене особливістю об'єкта адміністративно-правового регулювання, яка визначена нормами законодавства.

Спочатку охарактеризуємо метод примусу в адміністративно-правовому регулюванні цих відносин. Метод примусу можна віднести до імперативного методу, оскільки до його змісту входить заборона певних дій. Зокрема, відповідно до норм земельного права господарська та інша діяльність, яка зумовлює забруднення земель і ґрунтів понад встановлені гранично допустимі концентрації небезпечних речовин, забороняється. Забруднені небезпечними речовинами земельні ділянки використовуються зі встановленими обмеженнями, з обов'язковим дотриманням вимог щодо запобігання їх небезпечному впливу на здоров'я і добробут людини, природні ресурси та довкілля [7, с. 175].

При адміністративно-правовому регулюванні у сфері обігу пестицидів методи примусу реалізуються через інститут юридичної відповідальності: дисциплінарної, адміністративної, цивільної, кримінальної.

Метод переконання можна охарактеризувати з точки зору існування потреби роз'яснення уповноваженими суб'єктами положень нормативно-правових актів держави, доцільності їх прийняття та необхідності дотримання саме таких правил поведінки всіма учасниками суспільних відносин у сфері обігу пестицидів у сільському господарстві України. Метод переконання формує правову культуру та правову свідомість та загалом правову поведінку фізичних осіб, а також запобігає вчиненню правопорушень. Звичайно, метод переконання має взаємодіяти з методом примусу, оскільки усвідомлення особою негативних наслідків в результаті скоєного правопорушення є запорукою переконання в необхідності правової поведінки особи. Тому підтримуємо думку Б.М. Лазарева про те, що переконання – це безпосередній вплив на свідомість, волю і емоції об'єктів регулювання через роз'яснення їм змісту, аргументування необхідності прийняття і реалізації відповідних рішень, заклик виконувати їх, а також матеріальне та ідеологічне позитивне стимулювання такого виконання [8, с. 173].

Метод заохочення як засіб впливу полягає в тому, щоб через свідомість направляти волю людей на вчинення корисних справ, реалізацію потрібної поведінки у певних правовідносинах. Заохочення, яке пов'язане з оцінкою вже зроблених діянь, є складовою частиною державного контролю, тобто дотримання вимог законодавства у сфері обігу пестицидів є підставою незастосування контролюючими органами санкцій.

Слушною є також думка С.І. Бугери про те, що при державному регулюванні сільського господарства застосовується також метод рекомендацій. Він полягає в тому, що державні органи пропонують той чи інший варіант рішення, а господарства самі визначають його прийнятність. Рекомендації, на відміну від обов'язкових розпоряджень, виконуються

на принципово нових засадах внаслідок своєї авторитетності й наукової обґрунтованості. Особливість рекомендаційної норми полягає в тому, що вона не має обов'язкового характеру. Рекомендації, навіть якщо вони викладені у формі юридичного акта, містять положення, виконання яких юридичними санкціями не забезпечується. Тому їх не можна вважати правовими настановами; вони позбавлені обов'язкового виконання. Рекомендаційна норма визначає напрями вирішення того чи іншого питання. Якщо її прийнято, вона набуває ознак внутрішньогосподарської і стає регулюючою для конкретного господарства [9, с. 34]. На нашу думку, в цьому прикладі йдеться про диспозитивний метод правового регулювання, адже самі суб'єкти господарювання можуть обрати ту чи іншу форму поведінки.

Проведений аналіз теоретичних положень з приводу методів адміністративно-правового регулювання у сфері обігу пестицидів дає підстави для висновку, що переважно застосовуються методи примусу та переконання, метод заохочення не є широко застосованим до цих відносин.

До спеціального методу адміністративно-правового регулювання у сфері обігу пестицидів слід віднести реординацію. Сутністю нового методу реординації є те, що: а) з одного боку, громадянам як підвладним об'єктам надаються права вимагати від суб'єктів виконавчої влади належної поведінки щодо реалізації прав і свобод громадян, б) з іншого боку, на зазначених суб'єктів законом покладаються чіткі обов'язки щодо неухильного виконання вищезгаданих вимог з боку громадян. Громадянин стає в певному сенсі рівноцінною стороною у стосунках з державою. Забезпечення подібної рівноцінності повинно становити одну з найважливіших характеристик адміністративно-правового регулювання, що тісно пов'язана із застосуванням диспозитивного методу. Так, громадяни України мають право вимагати від органів виконавчої влади надавати інформацію щодо безпечності пестицидів, їх наявності у сільськогосподарській продукції, а також застосування заходів усунення негативного впливу пестицидів на навколишнє природне середовище тощо.

Державне регулювання розвитку сільського господарства має враховувати особливості здійснення виробничо-господарської діяльності суб'єктами аграрного підприємництва, яка тісно пов'язана з природокористуванням, оскільки природні ресурси є основним засобом виробництва. Тому підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва перебуває у прямій залежності від стану природного середовища, його можливостей забезпечити підвищення продуктивності процесами відтворення в екосистемах.

У сфері обігу пестицидів актуальним є питання діяльності органів виконавчої влади щодо надання адміністративних (управлінських) послуг громадянам і юридичним особам. У понятті адміністративних послуг йдеться не про виокремлення нового виду відносин між державними органами і приватними особами, а про акцент на виконанні саме обов'язків держави перед цими особами, спрямованих на юридичне оформлення умов, необхідних для забезпечення належної реалізації ними своїх прав і охоронюваних законом інтересів [4, с. 36]. Адміністративна послуга – це послуга, яка є результатом здійснення суб'єктом повноважень щодо прийняття згідно з нормативно-правовими актами на звернення фізичної або юридичної особи адміністративного акта, спрямованого на реалізацію та захист її прав і законних інтересів та/або на виконання особою визначених законом обов'язків (отримання дозволу (ліцензії), сертифіката, посвідчення та інших документів, реєстрація тощо). До адміністративних послуг належать видача ліцензій, дозволів та інших документів дозвільного характеру, сертифікатів, свідоцтв, атестатів, посвідчень; реєстрація (фактів, суб'єктів, прав, об'єктів, у тому числі легалізація суб'єктів і актів (документів), нострифікація та верифікація); інші види діяльності незалежно від назви, в результаті провадження яких заінтересованим фізичним та юридичним особам, а також об'єктам, що перебувають у власності, володінні чи користуванні таких осіб, надається або підтверджується певний юридичний статус та/або факт. До адміністративних послуг не належить контрольна діяльність (проведення перевірки, ревізії, інспектування тощо), освітні, медичні та господарські послуги, які надаються органами виконавчої влади, державними підприємствами, установами та організаціями [10].

До адміністративних послуг у сфері обігу пестицидів у сільському господарстві України належать видача ліцензій на провадження господарської діяльності у сфері торгівлі пестицидами; сертифікація пестицидів на відповідність вимогам державних стандартів та інших нормативних документів із стандартизації; видача допуску (посвідчення) на право роботи з пестицидами; державна реєстрація пестицидів; сертифікація, державні випробування і реєстрація технічних засобів застосування пестицидів; державні випробування пестицидів; проведення державної екологічної експертизи матеріалів, поданих для реєстрації пестицидів; видача дозволів на ввезення, виготовлення та використання дослідних партій незареєстрованих пестицидів для державних випробувань та наукових досліджень, а також обробленого ними насінневого (посадкового) матеріалу.

Висновки. На основі аналізу можна зробити висновок, що системою методів адміністративно-правового регулювання обігу пестицидів у сільському господарстві України є сукупність як загально-правових методів, таких як імперативний (встановлення зобов'язуючих приписів, встановлення заборон та надання дозволів) та диспозитивний (надання рекомендацій), заохочення, переконання, так і спеціальних, наприклад, метод реординації.

При адміністративно-правовому регулюванні у сфері обігу пестицидів методи примусу реалізуються через інститут юридичної відповідальності: дисциплінарної, адміністративної, цивільної, кримінальної.

Метод переконання можна охарактеризувати з точки зору існування потреби роз'яснення уповноваженими суб'єктами положень нормативно-правових актів держави, доцільності їх прийняття та необхідності дотримання саме таких правил поведінки всіма учасниками суспільних відносин у сфері обігу пестицидів у сільському господарстві України.

Заохочення, яке пов'язане з оцінкою вже зроблених діянь, є складовою частиною державного контролю, тобто дотримання вимог законодавства у сфері обігу пестицидів є підставою незастосування контролюючими органами санкцій.

Отже, при адміністративно-правовому регулюванні обігу пестицидів у сільському господарстві України застосовуються різні форми та методи, які мають свою специфіку, що залежить від об'єкту правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Алфьоров С.М. Адміністративне право. Загальна частина : [навч. посіб.] / С.М. Алфьоров. – К. : Центр уч. літ-ри, 2011. – 215 с.
2. Кісіль З.Р. Адміністративне право : [навч. посіб.] / З.Р. Кісіль, Р.В. Кісіль. – 3-тє вид. – К. : Алерта, ЦУЛ, 2001. – 696 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс : [підруч.] : у 2 т. / [ред. кол.: В.Б. Авер'янов (голова) та ін.]. – К. : ТОВ «Юридична думка», 2007–. Т. 1. – 2007. – 592 с.
4. Марченко В.Б. Адміністративно-правове регулювання у сфері справляння податків : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.Б. Марченко. – Ірпінь, 2009. – 212 с.
5. Ківалов С.В. Адміністративне право України : [навч.-метод. посіб.] / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. – 2-ге вид., перероб. і допов. – О. : Юрид. літ., 2002. – 312 с.
6. Сучасна аграрна політика України : проблеми становлення / за ред. П.Т. Саблука., В.В. Юрчишина. – К. : ІАЕ УААН, 1996. – 364 с.
7. Шеремет А.П. Земельне право України : [навч. посіб.] / А.П. Шеремет. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 632 с.
8. Лазарев Б.М. Государственное управление на этапе перестройки. / Б.М. Лазарев. – М. : Юрид. лит., 1988. – 320 с.
9. Бугера С.І. Організаційно-правові питання розвитку державного регулювання в галузі бджільництва України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С.І. Бугера. – К., 2007. – 219 с.
10. Тимчасовий порядок надання адміністративних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2009 р. № 737 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 54. – С. 16. – Ст. 1871.

